

Ways to develop independent reading skills in primary school students

N. ADIZOVA¹, Sh. NUSRATOVA²

Pedagogical Institute of Bukhara state university

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021
Received in revised form
28 February 2022
Accepted 15 March 2022
Available online
25 April 2022

Keywords:

independent reading,
classroom reading,
extracurricular reading,
knowledge,
skills,
competencies,
education,
learning process,
interactive method,
pedagogical technology,
work of art,
text.

ABSTRACT

In this article, the system of reading in the classroom and outside the classroom, based on the advanced methods of world education, motivates students to read, develops their thinking abilities, teaches them to work with books, read aloud. that the promotion of regular reading is one of the key issues in the process of education and upbringing of the younger generation.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss2-pp112-117>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Boshlang'ich sinf o'quvchilarning mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish usullari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

mustaqil o'qish,
sinfda o'qish,
sinfdan tashqari o'qish,
bilim,
ko'nikma,
malaka,
ta'lim,
ta'lim jarayoni,

Ushbu maqolada Sinfda va sinfdan tashqari o'qishning jahon ta'limidagi ilg'or usullar asosida yaratilgan tizimi o'quvchilarni o'qishga qiziqtirish, ularning fikrlash qobiliyatini o'stirish, kitob bilan ishlash usullarini o'rgatish, og'zaki nutqini o'stirish, muntazam ravishda kitob o'qib borishga rag'bat uyg'otish – ma'naviy madaniyatini yuksaltira borish kelajak avlodni o'qitish va tarbiyalash jarayonidagi asosiy masalalardan hisoblanishi haqida fikr mulohazalar keltirilgan.

¹ Associate Professor Pedagogical Institute of Bukhara state university

² Master of the 1st degree Pedagogical Institute of Bukhara state university.

interaktiv metod,
pedagogik texnologiya,
badiiy asar,
matn.

Способы развития навыков самостоятельного чтения у учащихся начальных классов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

самостоятельное чтение,
аудиторное чтение,
внеаудиторное чтение,
знания,
умения,
компетенции,
образование,
процесс обучения,
интерактивный метод,
педагогическая
технология,
художественное
произведение,
текст.

В данной статье система чтения на уроках и вне уроков, основанная на передовых методах мирового образования, мотивирует учащихся к чтению, развивает их мыслительные способности, учит работать с книгами, читать вслух что пропаганда регулярного чтения является одним из ключевых вопросов в процессе обучения и воспитания подрастающего поколения.

Yosh avlod shaxsida komil insonga xos fazilatlarni shakllantirishda boshlang'ich ta'limda sinfdan tashqari o'qish darslarining mazmunini va tashkil etish shakllarini zamon talablari darajasiga ko'tarish, hozirgi "tez sur'atlar bilan o'zgarib borayotgan, insoniyat hozirga qadar boshidan kechirgan davrlardan tubdan farq qiladigan o'ta shiddatli va murakkab bir zamonda" yashayotgan, axborotlar oqimining ko'pligi ta'sirida anchayin dunyoqarashi keng kichik yoshdagi bolalar ehtiyojini hisobga olib, ularga yondashish zarur. Yuksak texnologiyalar davrida, "hozirgi paytda yer yuzining qaysi chekkasida qanday bir voqea yuz bermasin, odamzot bu haqda dunyoning boshqa chekkasida zudlik bilan xabar topishi hech kimga sir emas"ligidan kelib chiqib, kompyuter, televideniylarning keng ommalashuvi sinfdan tashqari o'qish darslarini tashkil etishga katta mas'uliyat bilan yondashishni talab etadi. Har qanday holatda ham bolaga kitob o'qishni, kitobni tanlab o'qishni, unga to'g'ri munosabat bildira olishni o'rgatish sinfdan tashqari o'qish darslarining vazifasidir.

S.Yaminovning "O'quvchilarni mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda ssenariyli o'qitish usulidan foydalanish" mavzusidagi ilmiy-tadqiqotida adabiy ta'lim jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llash asosida, ya'ni ta'limning noan'anaviy shakllaridan foydalanish asosida o'quvchilarni faolligini oshirish hamda ssenariyli o'qitish yo'llari va usullari yoritib berilgan. Biroq Boshlang'ich ta'limda sinfdan tashqari o'qish darslarini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish bo'yicha maxsus keng ko'lamli ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmagan.

Boshlang'ich ta'limda sinfdan tashqari o'qish darslarini tashkil etish bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilgan. Matbuotda bir qancha metodist va o'qituvchilarning maqolalari e'lon qilingan. Jumladan, professor Q. Abdullayeva, K. Qosimova, O. Safarov, S. Matchonov, B. Ma'qulova, T. Adashboyev, X. G'ulomovalarning o'quv qo'llanmalari,

metodik qo'llanmalari va maqolalari nashr etilgan. Ularda kitob tanlash tamoyillari, sinfdan tashqari o'qish darslari mavzulari, yozuvchi va shoirlar bilan tashkil etiladigan uchrashuvlar, sinfdan tashqari o'qish darslarida yozuvchi va shoirlarning asarlarini o'rganish, sinfdan tashqari o'qish darslarida krossvordlar, ta'limiy o'yinlardan foydalanish masalasi ko'rib chiqilgan. Sinfdan tashqari o'qish darslarini tashkil etish bo'yicha B.Ma'qulova tadqiqot ishi olib borgan. Uning ishida ham O'quvchilar sinfdan tashqari o'qish darslarini tashkil etish borasida salmoqli fikrlar bayon qilingan, lekin hozirgi davr talabi bu ishlarni takomillashtirishni taqozo etadi.

Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asarlarni o'rganish jarayoniga interfaol usullarni tadbiq etish orqali matn mazmunini o'zlashtirishni, badiiy tilini tahlil qilish, badiiy vositalarni o'rganish, asar mazmunini qayta hikoyalashga o'rgatish orqali o'quvchilarning nutqini o'stirish va fikrini uslubiy jihatdan to'g'ri va emotsional jihatdan ta'sirchan ifodalashga o'rgatish, "Inson, uning har tomonlama uyg'un kamol topishi va farovonligi, shaxs manfaatlarini ro'yobga chiqarishning sharoitlarini va ta'sirchan mexanizmlarini yaratish, eskirgan tafakkur va ijtimoiy xulq-atvorning andozalarini o'zgartirish respublikada amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi va harakatlantiruvchi kuchidir.

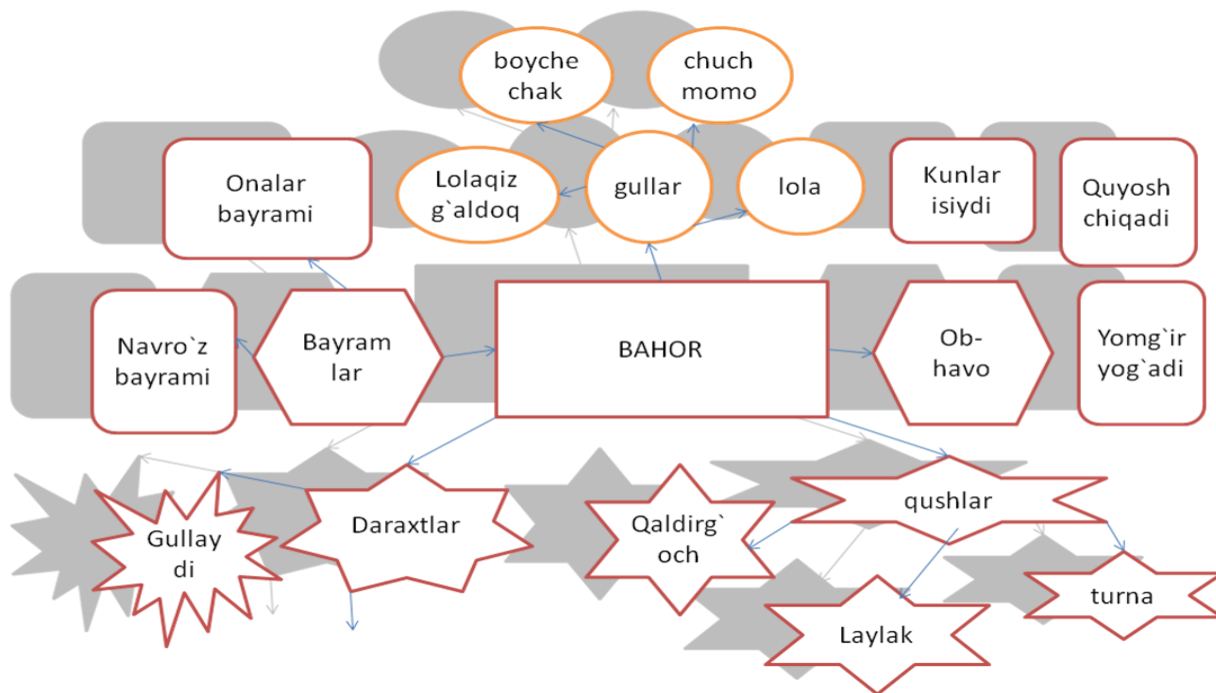
Boshlang'ich ta'limda sinfdan tashqari o'qish darslari samaradorligini ta'minlovchi interfaol metodlardan foydalanish, o'qitishning noan'anaviy usullarini qo'llash juda muhimdir. Jumladan, sinfdan tashqari o'qish darslarida uyushtiriladigan o'yinlar ko'ngilochar mashg'ulot bo'lmasdan, ta'limiy xarakterga ega bo'lishi, o'rganilayotgan asar mavzuni ni o'zlashtirishga, asar yuzasidan ta'limiy va tarbiyaviy xulosa chiqarishga qaratilishi lozim. Interfaol usullardan o'rinli, O'quvchilarning qobiliyatlarini hisobga olgan qolda foydalanish lozim. Rixsixon Ubayxo'jaeva "Ilg'orpedagogik texnologiyaning juda ko'p usullari mavjud bo'lib, boshlang'ich sinf ona tili darslarida ular seminar darslar, konferentsiya darslari, "Aqliy hujum", "Kichik guruhlarda ishlash", "Sinkveyn", "BBB"(Bilar edim, bilishni xohlayman, bilib oldim), "Debatlar", "Tanqidiy tafakkur" va boshqalarni ko'rsatadi. Bu usullardan o'quvchining yoshi, psixologik xususiyati, bilim darajasiga qarab foydalanilmas, qilingan ishlar ishlar samara bermaydi.

Noan'anaviy shaklda tashkil etilayotgan sinfdan tashqari o'qish darslari o'quvchilarning jamoa bo'lib kichik guruhlarda faoliyat ko'rsatishi ko'nikmalarini shakllantiradi, mustaqil fikr yuritish, fikrini erkin ifodalash, boshqalar fikrini tinglash, mulohaza yuritish, ulardan eng muhimlarini ajrata olish, o'z fikrini ilgari surish, uni dalillash, fikrlarni umumlashtirish va xulosalashga o'rgatadi. Interfaol metodlar o'quvchilarda o'quv materialini o'rganishga qiziqish uyg'otish bilan birga, unda ehtiyojni ham yuzaga keltiradi. Ta'lim samaradorligini oshirishning omili sifatida e'tirof etilayotgan interfaol metodlarni boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari o'qish darslariga ham tadbiq etish orqali o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi ko'tariladi.

Sinfdan tashqari o'qish darslarini tashkil etishda "Aqliy hujum", "Klaster", "Kichik guruhlarda ishlash", "6x6x6", "Lahzada aql charxi", "Qarorlar mojarosi" (qaror qabul qilish texnologiyasi) kabi interfaol usullardan va ta'limiy o'yinlaridan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, fikrini jamoa bilan maslahatlashishga o'rgatdi, muammolarni hal qilishda ishtirok etish maylini yuzaga keltirdi.

Sinfdan tashqari o'qish darslarida o'rganiladigan turli mavzulardagi asarlarni o'rganishda muammoli vaziyatlar yaratish o'quvchilarda o'quv faoliyatini aktivlashtirdi.

4-sinfda "Fasllar ko'rki" mavzuni o'rganishda interfaol usul "Klaster" dan foydalaniladi. O'quvchilar o'qigan asarlari: Rauf Tolibning "Gullar va shamol" ertagi Abduraxmon Akbarning "Osmonning ko'zi", N. Ostonovning "Bahor", T. Adashboevning

“Navro’z”, “Boychechak”, Z. Diyorning “Binafsha” she’ri asosida “Bahor” mavzusida klaster hosil qiladilar. Bu quyidagi ko’rinishda bo’ladi.

O’quvchilar “Klaster” da yozgan so’zlarini o’qigan asarlari yoki yodlagan she’rlaridan misollar keltirib izohlaydilar.

Sinfdan tashqari o’qish darslarini tashkil etishda o’qituvchi va o’quvchilar faoliyatini o’rganish, o’quvchilarning bilimlarni o’zlashtirish darajasini test sinovlari va yozma ishlari orqali aniqlash, o’qituvchi faoliyatini anketa so’rovlari yordamida tahlil qilish asosida sinfdan tashqari o’qish darslarida hosil qilinadigan ko’nikma va malakalarni o’quvchilar an’anaviy shaklda tashkil etilayotgan dars mashg’ulotlarida o’zlashtira olmaydi. Bundan tashqari, boshlang’ich sinf sinfdan tashqari o’qish dasturida o’tmishni o’rganish, Vatan va tabiat mavzulari, shoir va yozuvchilar ijodini o’rganish sinfdan sinfga o’tgan sari murakkablashib boradi. Uning o’rganishdagi qiyinchiliklar o’z-o’zidan samarali metodik yondashuvni taqazo etadi.

Sinfdan tashqari o’qish darslarida badiiy matnning lisoniy tahliliga ham e’tiborni kuchaytirish lozim. O’qish dasturining o’quvchilar bilimiga qo’yiladigan talablarida ularning ayrim tasvir vositalari va badiiy til elementlarini bilishlari zarurligi qayd etilgan bo’lsa, o’quvchilarning ko’nikma va malakalariga bog’liq talablarida “tilning ifoda vositalarini o’rinli qo’llay olish va ularning uslubiy imkoniyatlaridan foydalana olish”lariga e’tibor qaratilgan. Jumladan, o’qish dasturida va darsliklarida badiiy asar tili tahliliga quyidagi talablar qo’yilgan:

- O’qish mashg’ulotlarini o’tkazish jarayonida o’quvchilarda nutq faoliyatining asosiy ko’rinishi bo’lgan ko’nikmalari, matn va kitob ustida ishlash, o’quvchilarning bog’lanishli nutqini o’stirish, nutq madaniyatini rivojlantirish nazarda tutiladi.

- Olti-etti yoshli bolalarning nutqini takomillashtirish uchun uning nutqidagi kamchiliklarni o’qish darslaridagina emas, balki barcha predmetlar yuzasidan o’tkaziladigan darslarda hamda darsdan va maktabdan tashqari uyushtiriladigan mashg’ulotlar jarayonida ham tuzatib borishga alohida ahamiyat berilishi zarur.

- Matn ustida ishlash murakkablashib boradi, bolalar o’qituvchi rahbarligida asarning asosiy mazmunini aniqlaydilar, qahramonlarning xatti-harakatini ifodalovchi

soʻz va iboralarni topishga, voqea-hodisalarni soʻz bilan tasvirlashga oʻrganadilar. Ularda soʻz boyligiga talab ortadi.

Sinfdan tashqari oʻquvchilar mustaqil oʻqigan asarlarni hisobga olib borishga katta eʼtibor qaratildi. 1–2-sinfda oʻquvchilar kundalik daftarlariga mustaqil oʻqigan asarlari nomi va muallifini yozib bordilar. 3–4-sinfda oʻquvchilar oʻqigan asarlarini hisobga olib boruvchi, oʻz munosabatlarini qisqa qilib yozib qoʻyuvchi mazsus daftar tutdilar. Yil oxirida ota-onalar yigʻinida, maktab pedagoglari kengashida mustaqil kitobxonlik darajasi yuksak oʻquvchilar ragʻatlantirib borildi. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining kitobxonlik saviyasi targʻib qilinayotgan asarlar, yozuvchilar ijodi, oʻqilgan asar yuzasida uyushtirilgan bahz-munozaralar sifatiga bogʻliq boʻldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOLAR ROʻYXATI:

1. Адизова Нигора Бахтиёровна. Оқсоқол Бува, Бола Ва Хон Образлари Қизиқмачоқлар Талқинида. Journal of innovations in social sciencesjournal of innovations in social sciences. 02 Issue: 01 | 2022.
2. Adizova Nigora Bakhtiyorovna. The Arrival of Great, Child and Khan Images in Interesting. European journal of life safety and stability (ejlss). Www.ejlss.indexedresearch.org Volume 14, 2022.
3. Nigora Adizova Baxtiyorovna. 3-4-sinf ona tili darslarida qoʻllanadigan tayanch kompetensiyalar. Journal of Advanced Research and Stability. Volume: 02 Issue: 01 | 2022.
4. A.B. Rakhmonovich, AN. Bakhtiyorovna. The main motives and tasks of children's folklore. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL).
5. Нигора Бахтиёровна Адизова, Ҳилола Худойбердиева. Қизиқмачоқларда оқсоқол ва хон образлари. Scientific progress.
6. Nigora Baxtiyorovna Adizova. Boshlangʻich sinf oʻquvchilari nutqini oʻstirishda mustaqil ishlarning oʻrni va ahamiyati. Scientific progress
7. N.B. Adizova, M. Raimqulova. Use of alisher navoi's spiritual and enlightenment views in textbooks for grades 1-4. Актуальные вопросы современной науки и образования, 121-123.
8. N.A. Bakhtiyorovna, N.A. Bakhtiyorovna. Anvar obidjon is a children's poet. Middle European Scientific Bulletin.
9. A.N. Bakhtiyorovna, E. Dilsora. Visual Aids, Which Are Used In The Educational Process In The Use Of Didactic Games. The American Journal of Social Science and Education Innovations 3 (31), 540-545.
10. A.N. Bakhtiyorovna, A.N. Bakhtiyorovna. The role of the fun genre in children's spiritual development. Middle European Scientific Bulletin 4, 38-40
11. Adizova Nigora, Adizova Nodira. Alisher Navoiyning tibbiy qarashlari. Conferences.
12. Amonov U.S., Saparova S.R. The mother tongue textbook of the primary school in elbek's interpretation // ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – T. 11. – №. 6. – C. 403–407.
13. O.R. Avezov. Ekstrennaya psixologicheskaya pomosh v ekstremalnix situatsiyax. Vestnik integrativnoy psixologii 4 (No. 21), 34-37.
14. Hayitov H. A. Literary influence and artistic image // Экономика и социум. – 2019. – №. 8. – C. 11-14.
15. Saidova M. Educate students by solving textual problems // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2019. – T. 7. – №. 12.

16. Saidova M.J. Methods and Importance of Using Innovative Technologies in Learning Center “Decimal” at Teaching Process of Math in Primary Schools // www.auris-verlag.de. – 2017.

17. Saidova Mohinur Jonpulatovna, Ibrahimova Mohichehra Furkat Qizi. An integrated approach to the use of pedagogical technologies in primary school mathematics // Middle European Scientific Bulletin. Volume 8, January 2021, 174.

18. Saidova G.E, Roziyeva Z.S. Methods for improving the system of assessing pupils' knowledge based on the qualitative approach. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal* <https://saarj.com>.2020. 321-326.

19. Saidova G.E. The situation of free choice in mathematics lessons in primary school // Bulletin of science and education. – 2019. – No. 7-3 (61).